

trant en la llengua comuna en el període decadent, i més en la Renaixença, en la qual han esdevingut standard (i amb limitacions encara, fora de la regió principal): principalment catalans, a penes se'n troben prolongacions en les llengües veïnes: de la preposició, especialment prolongacions antigues i dialectals, sobretot cap a l'Oest les de la preposició; i del pronom, només cap al Nord, en terres occitanes, més que res en gascó, però també allà hi ha aparicions intermitents des de l'Edat Mitjana en altres parts del territori: pertot, 10 doncs, eren fets sub-standard després descartats en gran part.

Cap prep. a penes es troba mai (en lloc de *vers*, *devers*, etc.), abans de la fi del S. xv (*Procés de les Olives*); la seva gènesi és la més clara: partint de la 15 idea de 'amb el cap inclinat endavant' cap a Roma 'de cap a Roma, tirant-hi, amb el cap girat i inclinat vers Roma' (cast. ant. *cab adelant* ja en el *Cid*). La formació de l'altre, que és més complexa, a penes sembla anterior en la llengua literària (en dos poemes populars, *AlcM*, p. p. Aguiló, del S. xv o c. 1500, *Cobles del V. Pel. i Cobles de la Tristor*, a. 1460); abans, es troba generalment *negun* (o *algun*, *-cun*), però això forma un complex difícil de separar i en realitat solidari, amb l'adverbi negatiu *cap=pas*, i amb algun 25 ús personal menys clar; vegeu *LleuresC*, l. c.³⁶

1 A Eivissa, ja adj. en un text de 1739, *Macabich, Feudalismo*, 51. Valenciana no hi ha altra dada que la indirecta i vaga de Sanelo «*caporals*: capatazos, poderosos» (f° 44r). — 2 Com a substituït del 30 nom casernari de baixa graduació espanyol *cabo*, i ja entre gent sense preocupació purista: «se'ns posava pell de gallina parlant de les vares de ferro que porten els presidaris *caporals*», Coromines, *Pre-sons Im.*, 120. — 3 En canvi és molt més problemàtic que hi hagi enllaç real amb el fr. popular i dial. del Nord *caboché*, *cabosse*, com digueren Wartburg (*Misc. Schuchardt*, 1922, 119) i *FEW* I, 469, i ja Zauner, *Die Roman. Namen der Körperteile*, 357, i com els ho accepta sense crítica *AlcM*. 40 Aquests ho «expliquen» com a derivats francesos de *bosse* (norm-pic. *boche*) amb un «prefix *ca-*» l'existència del qual han admès alguns, i sovint Wartburg, però ni s'ha demostrat críticament la seva realitat ni s'ha provat d'explicar-lo històricament. 45 V. ací un intent, a *FREIXE*. La seva existència és dubtosa o reduïda; en tot cas se n'ha abusat. Entre el fr. nòrdic *caboché* i el cat.-gc.-b. lld. *cabossa* (estrany a l'oc. ant.) hi ha un hiatus geogràfic vast, que hauria hagut de bastar per posar-lo en guàrdia; 50 altrament els significats de *caboché* són més aviat diferents (mot afectiu per a la testa humana, etc., encara que també arribi a designar bonys i objectes vegetals). Realment és probable que aquest fr. nòrdic vingui de *bosse* 'gep, bony' (norm-pic. *boche*) 55 però potser no amb cap prefix sinó per algun encreuament, cosa tan pròpia de mots jargonescs, afectius i patuosos (potser amb fr. *cosse*, amb *carre* = *carré*, o altra cosa purament francesa). No dic que la teoria de Zauner-Wartburg d'interdependència 60

entre *caboché* i el cat. i oc. merid. *cabossa* no sigui mereixedora d'ulterior i detingut estudi, però sí que és problemàtica i més aviat inversemblant. — 4 Parlant de la palma val. (Benifairó de Valldigna: «té la *cabota* prop de l'arrel», 1962), del margalló mall. (Banyalbufar, 1964). També en mossàrab, d'on l'andal. *alcabota* «la planta llamada *escoba de cabezuela*» (Simonet, s. v.). — 5 Avui cap del membre viril, i eufemisme per aquest, en mall.; d'ací que el mot *cabota* sigui actualment tabú a bona part de la pagesia de Mallorca (Felanitx, Santanyi, *AlcM*, s. v. *cabolla*, i s. v. *cabota*, § 4). Però això devia ser ja usual entre valencians de fi S. xv, com es llegeix entre línies en el *Procés de les Olives*: «los vells en los claus jamés fan *cabotes*», v. 2073. També aplicat, és clar, a altres parts del cos i en altres sentits: penya dita *El Fla(re) (de) 's Cabotes* a la Serra d'Alcoi (Penàguila); «obstinació» val. (*Canyissaes*, p. 131) i mall. (*AlcM*, § 5). — 6 «La Torre Canera la van *escabotar* per fer la torre de l'església» 'en tragueren les pedres bones' Pals, 1958; «parlant y escatint els darrers fets, alguns *escabotàvem* l'Ofici y entràvem a la iglésia quant ja el Rector de St. Aniol anava parlant», *MVayreda, Puny.* I, 42; «quan se perd algun cap de bestiar diuen que l'han *escabotat*», Avinyonet del Penedès (*BDLC* x, 368), «les fedes se li havien *askabutàt*», Conflent (Talau, 1959). — 7 «peix molt menut d'aygo dolça», *BDLC* iv, 343; espècie de libèl·lula o de falciot (= cast. *avión*, *JqMBover, Not. Isla Mall.*, 1834, p. 20). *Caposanto* nom d'un peix, *DTo.* (?) — 8 *CaCandi* en la seva ed. del mateix text en la *MiscHistCat.* II, 166, pretén llegir-hi *cabalar*, però no hi ha tal *r* en el ms.; a la p. 184 porta d'un altre passatge del mateix procés: «lo castel de Segura, que és *cabalar* del senyor rey et cosa apropiada» (?) De tota manera no hi ha tal adjectiu *cabalar* en cap text català, ni és formació versemblant. — 9 Cat. occid. en general, Cerdanya i des del Penedès cap al Sud: «Hereu i *Cabalers*» coneguda novel·la del vallenc Ferran de Querol, c. 1900; *Jepo el Cabalér*), conec a Artesa de Lleida; «la borda del Grau és d'un *kabalé*» a Tavascan, 1934; «magallers són els antics *cabalers*, que els havien donat terres a artigar» a l'Alt Berguedà (St. Julià de Cerdanyola, 1958). A Ribagorça, des de la Ribagorçana cap a ponent en lloc d'això diuen una *casolà* (com m'expliquen a Areny, on hi ha *Ca del Casolà de Bernat*). Sembla que és això el que en aragonès medieval deien *cabero* i en gascó antic *cabér* (veg. *DECH*). — 10 Repetidament, almenys parlant de mar; també recordo haver trobat la forma *capità* en la seva crònica (c. al § 160) en el sentit de 'cap de soldats de terra'. Però «Pere d'A. hac àides les cartes --- del *capitani* dels crestians soldaders qui eren en la ciutat de Costantina», «Ramon Marquet, qui era *capitani* dels mariners», «avia un *capitani* molt prohom e valent qui avia nom ser Alaymo» (§§ 78, 79, 96, *NCl.* III, 61.9, 65.21, 114.24). — 11 Oït a Fraga i a Vinaròs (1956,